

Mărturiile ale începuturilor tipografiei pariziene în colecțiile
Bibliotecii Academice Clujene (II)
(1501-1530)

ELENA DAMIAN
Biblioteca Academiei Române
Filiala Cluj-Napoca

Din galeria tipografilor și a editorilor parizieni care au activat la începutul secolului al XVI-lea, respectiv în perioada de tranziție (1501-1530), cea a trecerii de la incunabul la cartea modernă, i-am ales pe Jean Petit I-er, a cărui activitate am prezentat-o în partea I a lucrării,¹ și pe Josse Bade, pentru partea a II-a.

Josse Bade sau Jodocus Badius Ascensius, umanist și tipograf de origine flamandă, s-a născut în anul 1462 (sau 1461) în orașelul Asche (de aici, probabil, numele de Ascensius sau de la numele de familie Van Asche, din Gand), lângă Bruxelles, și a murit la Paris, în anul 1535 (sau 1537). A studiat în Italia și a predat aici, apoi s-a stabilit la Lyon, unde a fost profesor de greacă și latină. Tot aici a lucrat ca și corector al lui Jean Trechsel, apoi ca asociat al acestuia, căruia i-a devenit și ginere. Surprins de îndemânarea sa ca și tipograf, Robert Gaguin îl atrage în anul 1499 la Paris, încredințându-i spre tipărire lucrarea *Compendium de l'Histoire de France*, care a apărut în anul 1500. La Paris, a lucrat apoi pentru Janot Marnef și Jean Petit. Acesta din urmă a fost protectorul său, încurajându-l la începutul activității sale la Paris. Pe el l-a însărcinat cu corectura unor texte importante, pentru ca, mai apoi, să-i încredințeze o tipografie (1500). Astfel, a luat naștere faimoasa officină tipografică a lui Josse Bade. Lui i se adresa adesea Jean Petit atunci

¹ Prima parte a acestui studiu a apărut în *Libraria. Studii și cercetări de bibliologie*, vol. V, Târgu-Mureș, 2006, p. 116-134.

când dorea să realizeze ediții deosebit de corecte, dar Josse Bade va lucra și pe cont propriu în cadrul edițiilor care nu necesitau cheltuieli prea mari, colaborând el însuși cu colegii săi librari.

Vestita tipografie a lui Josse Bade a scos, între 1503 și 1535, aproximativ 800 de titluri, atât clasici, latini mai ales (Terențiu, Cicero, Vergiliu, Ovidiu, Juvenal, Titus Livius, Salustius, Suetoniu, Seneca), dar și greci (Platon, Tucidide, Plutarh), cât și texte contemporane, printre care primele scrieri ale lui Erasm sau Guillaume Budé.

Emblema sa reprezintă o presă tipografică cu inscripția *Praelum Ascensianum*. Erudiții vremii, Lefèvre d'Étaples, Guillaume Budé, François Vatable, Beatus Rhenanus, Jacques Toussaint, Erasm i-au fost nu doar colaboratori, ci și prieteni. Casa umanistului Josse Bade devine centrul reuniunilor savanților.²

² **Lefèvre d'Étaples** (1450-c. 1536), teolog și umanist francez, a dat, în 1530, la Anvers, prima traducere completă a *Bibliei* în limba franceză, lucrare condamnată de Sorbona să fie arsă. Este una din personalitățile cele mai marcante ale mișcării umaniste și religioase a epocii sale, spirit cu deschideri largi, de o extraordinară erudiție. A fost primul autor francez care a aplicat textelor sacre metodele riguroase ale filologiei. Opera sa variată este alcătuită din ediții și traduceri comentate, servindu-se, întotdeauna, de cele mai bune manuscrise. A fost primul care a comentat după metode noi *L'Écriture*, considerând-o o bază unică a învățaturii religioase. A fost profesor de arte la Universitatea din Paris, a predat filosofia la Collège du Cardinal Lemoine, având prilejul de a-i cunoaște și îndruma pe primii umaniști, a contribuit la răspândirea unor idei noi. A cunoscut destul de bine greaca și latina, a fost un bun cunoscător în matematici, astronomie și muzică. Vezi E. Damian, *Filologi francezi renascentiști în fondurile Bibliotecii academice clujene*, în *Libraria. Studii și cercetări de bibliologie*, vol. II, Târgu-Mureș, 2003, p. 169.

Guillaume Budé (1467-1540) este cel mai important umanist francez al Renașterii. Este fondatorul filologiei și primul mare elenist francez. Filosof și istoric renumit în epocă, un bibliotecar și un bibliofil desăvârșit, a scris în franceză, greacă și, mai ales, în latină. Rolul incontestabil pe care l-a avut în dezvoltarea umanismului în Franța i-a adus renumele de „Père de la Renaissance” sau „le prodige de la France.” A avut un rol foarte important în fondarea colegiului Collège de France.

Josse Bade a fost primul mare tipograf erudit din Paris. Numeroase prefete ale lucrărilor tipărite de el îi aparțin. O atenție deosebită a acordat-o corectării textelor. Josse Bade a fost și tipograful unor gramatici latine, el însuși fiind autorul unor lucrări de inițiere în limba latină. De asemenea, a fost printre primii tipografi care au multiplicat ediții ale unor autori greci (de exemplu, Tucidide, Plutarh). El a paginat doar șase din edițiile sale, prima

Contribuții deosebite a avut și în studierea antichității grecești. Vezi *Ibidem*, p. 169-170.

François Vatable (sfârșitul secolului al XV-lea-1547), umanist, profesor de ebraică la Collège Royal, în 1530. Este cunoscut pentru adnotarea *Bibliei*, publicată de Robert Estienne în 1545. Vezi *Dictionnaire des Lettres Françaises. Le seizième siècle*, publié sous la direction de Monseigneur G. Grente. Collaborateurs: A. Pauphilet, Mgr. L. Pichard, R. Barroux, Paris, Arthème Fayard, 1951, p. 684.

Beatus Rhenanus (1485-1547), umanist alsacian, a studiat la Paris, la Collège du Cardinal Lemoine. A fost elevul lui Lefèvre d'Étaples și corectorul lui Henri Estienne. A avut raporturi strânse cu umanismul parizian. Vezi *Ibidem*, p. 603-604.

Jacques Toussaint (sfârșitul secolului al XV-lea-1547) a studiat greaca cu Guillaume Budé, profesor de greacă la Collège Royal, a fost apreciat pentru calitățile sale pedagogice și pentru întinderea cunoștințelor sale (greacă, filosofie, latină, jurisprudență). A fost profesorul lui Adrien Turnèbe sau Henri Estienne. Vezi *Ibidem*, p. 669.

Erasm din Rotterdam (Erasmus Desiderius Rotterdamus), pseudonimul lui Gerhard Gerhards (1466-1536), umanist renașcentist olandez. Lucrările sale filologice au contribuit într-o măsură însemnată la răspândirea culturii clasice a antichității. Pamfletele și scrierile sale satirice cu caracter antifeudal și anticlerical, dintre care cea mai renumită este *Elogiul nebuniei* (1509), au deschis drum Reformei. Marea sa lucrare științifică este ediția princeps a *Noului Testament* grec. Erasm a dominat secolul al XVI-lea prin erudiția sa cu totul deosebită, stimulând întreaga Europă intelectuală. El le-a dat savanților o metodă de lucru și o metodă critică. *Opera omnia* a lui Erasm a apărut în 10 volume, din 1703 până în 1706. Vezi *Ibidem*, p. 304-306; A. Flocon, *Universul cărților. Studiu istoric de la origini până la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976, p. 262 și 289.

fiind în 1529, *Commentarii linguae graecae* a lui Guillaume Budé și ultima, în 1533. În perioada 1529-1533, el a imprimat 110 ediții.³

Josse Bade s-a înrudit cu tipografi vestiți, s-a căsătorit cu una din fiicele lui Trechsel, iar cele patru fiice ale sale s-au căsătorit tot cu tipografi: Jean de Roigny, Michel de Vascosan (tipograf umanist din Picardia), Robert I-er Estienne și Jacques I-er Du Puis. Toți patru au devenit, la fel ca socrul lor, mari tipografi parizieni. După moartea lui, atelierul său a fuzionat cu cel al familiei Estienne. Fiul său, Conrad Bade, a fost tot tipograf și i-a continuat activitatea. Astfel luau naștere dinastiile de tipografi umaniști.⁴

Prezentarea grafică a lucrărilor sale este, și ea, demnă de remarcat: caractere romane, ornamente, ancadrame (începând cu 1509, la o ediție a lui Titus-Livius).

Printre cărțile tipărite de el se evidențiază și traducerea lui Claude de Seyssel, a operei lui Tucidide, în 1527, in-folio. Această lucrare a apărut în 1225 de exemplare, un număr foarte mare pentru acea dată.⁵

Prin numărul și calitatea edițiilor și comentariilor sale savante, el a contribuit la răspândirea culturii umaniste. A editat și tipărit numeroase gramatici și a compus mai multe opere în limba latină. Pentru lucrarea lui Sébastien Brandt, *La Nef des fous*, a scris un comentariu în versuri latine,

³ *La Grande Encyclopédie*. Inventaire raisonné des sciences, des lettres et des arts, par une société de savants et de gens de lettres. Sous la direction de M. Berthelot, vol. I-XXXI, Paris, H. Lamirault et C-ie, éditeurs, 1885-1902, vol. IV, p. 1134-1135; A. Labarre, *Les incunables: la présentation du livre*, în *Histoire de l'édition française. I. Le livre conquérant. Du Moyen Age au milieu du XVII-ème siècle*, sous la direction de R. Chartier et H. J. Martin, Paris, Fayard / Promodis, 1989, p. 237; H. J. Martin et J. M. Dureau, *Des années de transition: 1500-1530*, în *Histoire de l'édition française...*, p. 260.

⁴ Perette Bade, fiica lui Josse Bade și soția lui Robert I-er Estienne, a fost o femeie foarte cultivată, o bună cunoscătoare a limbii latine.

⁵ *Dictionnaire des Lettres Françaises. Le seizième siècle...*, p. 71-72; A. Labarre, *op. cit.*, p. 254; A. Flocon, *op. cit.*, p. 197-198; L. Febvre et H. J. Martin, *L'apparition du livre*, Paris, Éditions A. Michel, 1971, p. 168, 181, 194 și 216; H. J. Martin et J. M. Dureau, *op. cit.*, p. 258-260.

Navis Stultarum, care a apărut mai întâi în traducere franceză, fiind destinat mai ales femeilor.⁶

Așadar, producția tipografică a lui Josse Bade este foarte diversă: lucrări juridice, religioase, gramatici (Donat și Alexandre de Villedieu, Despautère), poezii (Lorenzo Valla, Spagnoli sau Battista Mantuanus), dicționare (Calepin), opere ale clasicilor latini și greci cu comentarii erudite, lucrările autorilor contemporani, mai ales Erasm (î-a publicat, de exemplu, *Elogiul nebuniei*, în 1512) sau Guillaume Budé.

La Paris, edițiile lui Josse Bade au fost, adesea, copiate de un grup de librari, editori, tipografi. Fenomenul contrafacerilor în lumea tiparului reflectă, în mare măsură, conflictele generate de concurența dintre tipografi. Micii tipografi își exprimă, astfel, protestul lor împotriva monopolurilor exorbitante pe care le dețineau marii tipografi.⁷

Dintre tipăriturile lui Josse Bade (pentru perioada 1501-1530), în Biblioteca Academică clujeană se păstrează la loc de cinste 17 ediții: 8 lucrări tipărite sau editate de el și colaboratorii săi, 9 lucrări comentate de el, din care 5 ediții i-au aparținut lui Timotei Cipariu.⁸

I. Josse Bade-tipograf, editor

Edițiile prezente în colecțiile bibliotecii noastre sunt reprezentate de:

a. clasici latini: Lucrețiu (Titus Lucretius Carus, c. 99-55 a.Chr.), poet și filosof; Nepos Cornelius, (c. 100-24 a.Chr.), istoric; a scris biografii ale unor oameni de seamă, greci și latini (*Despre bărbații iluștri*);

b. clasici greci: Plutarh (c. 46-c. 127 p.Chr.), scriitor, istoric și filosof; a scris 50 de biografii ale unor oameni de stat, greci și romani (*Vieți paralele*);

⁶ *Dictionnaire des Lettres Françaises. Le seizième siècle...*, p. 71; *Grand Larousse encyclopédique en dix volumes*. Tome premier, Paris, Librairie Larousse, 1960, p. 831.

⁷ S. Puiu, *Despre ediție (I)*, în *Biblioteca și cercetarea*, XIII, Cluj Napoca, 1989, p. 270.

⁸ Probabil, o cercetare mai atentă a fondurilor bibliotecii noastre va scoate la iveală și alte exemplare.

c. autori francezi: Budé Guillaume (1467-1540), cel mai important umanist al Renașterii franceze;

d. autori englezi: Beda Venerabilul (c. 673-735), istoric și teolog;

e. autori italieni: Spagnoli Giovanni Battista / Mantuanus (1448-1516), umanist, latinist distins.

II. Josse Bade-comentator

a. clasici latini: Terențiu (Publius Terentius Afer, 190-159 a.Chr.), poet dramatic; Horațiu (Quintus Horatius Flaccus, 65-8 a.Chr.), poet; Valerius Maximus (secolul I p.Chr.), istoric;

b. autori italieni: Lorenzo Valla (c. 1407-1457), umanist; Battista Giovanni Spagnoli / Mantuanus (1448-1516), umanist, latinist distins.

Descrierea cărților

I. Josse Bade-tipograf, editor

1. Lucretius Carus, Titus, *In Carum Lucretium poetarum comentarii a Ioanne Baptista Pio editi: codice Lucretiano diligenter emendato:...* - [Paris], *venundatur ab Ascensio a Ioanne Parvo (in chalcog Ascēnsiana, 4 Id Aug. 1514)*. - [8], 184 f., in-folio, cu semnatura tipografică.

- H. M. Adams, vol. I, p. 674, poz. 1650;
- Catalogul Bibliotecii Naționale Széchényi, L 426;
- marca tipografică: *PreŃ AscēsianŃ I. B.*;
- chenar ornamentat;
- pagina de titlu cu litere roșii și negre;
- letrine ornate;
- conține index;
- însemnări manuscrise cu cerneală neagră;
- legătura din piele maro (deteriorată), cu ornamente, cu urme de încuietori metalice;
- cota: C 55177.

2. Plutarchus Chaeron, Probus Aemilius, *Plutarchi Chaeronei et Aemilii Probi. Illustrium virorum vite cum suo indice diligenter*

recognite. - [Paris], *Ascēſian*□, *aera merent Jodoco Badio Ascensio, Iulii, 1520.* - [22], 393 f., in folio, cu signatura tipografică.

- titlul cu litere roșii;
- marca tipografică: *Prelum Ascēſian*□;
- chenar ornamentat;
- letrine ornate;
- conține index;
- însemnări manuscrise și sublinieri cu cerneală neagră;
- legătura din piele maro (deteriorată), cu ornamente, cu urme de încuietori metalice;
- cota: R 80350.

3. Budé, Guillaume, *Annotationes in quattuor et viginti Pandectarum libros...* - [Paris], *ab Iodoco Badio Ascensio, 1524.* - [8], 178 f., in folio, cu signatura tipografică.

- H. M. Adams, vol. I, p. 207, poz. 3078;
- marca tipografică: *Prelum Ascēſian*□;
- chenar ornamentat;
- letrine ornate;
- conține index;
- prefața din 9 nov. 1508, Paris;
- legătura din pergament gălbui, cu ornamente;
- volum bine conservat;
- cota: R 85037; coligat cu R 85038.

4. Budé, Guillaume, *Altera aeditio annotationum in Pandectas.* - [Paris], *venundatur Badio, 1526.* - [4], 69 [-70] f., in folio, cu signatura tipografică

- H. M. Adams, vol. I, p. 207, poz. 3081;
- marca tipografică: *Prelum Ascēſian*□;
- chenar ornamentat;
- posesor: T. Cipariu;

- letrine ornate;
- conține index;
- prefața din 8 iunie 1526, Paris;
- legătura din piele, cu ornamente, cu urme de încuietori metalice;
- cota: B 4405; coligat cu B 4406.

5. Budé, Guillaume, *Altera aeditio annotationum in Pandectas*. - [Paris], *vaenundantur Badio (sub prelo Ascensiano, ad 8 calend. Febru), 1528*. - [4], 70 f., in folio, cu semnatura tipografică.

- H. M. Adams, vol. I, p. 207, poz. 3082;
- marca tipografică: *Prelum Ascensianum*;
- chenar ornamentat;
- letrine ornate;
- conține index;
- prefața din 8 iunie 1526, Paris;
- aprobarea Parlamentului din 19 iulie, 1526;
- legătura din pergament gălbui, cu ornamente;
- volum bine conservat;
- cota: R 85038; coligat cu R 85037.

6. Bède, le Vénérable, *Secundi tomi operum Venerab. Bedae Commēntarii...* - [Paris], *vaenundatur Iodoco Badio Ascensio, ad calendas Iunias, 1521*. - [14], 221 f., in folio, cu semnatura tipografică.

- marca tipografică: *Prelum Ascēsianum*;
- cu chenar ornamentat;
- letrine ornate;
- conține index;
- sublinieri cu cerneală roșie și neagră;
- legătura din piele maro, cu ornamente, cu urme de încuietori metalice;
- volum bine conservat;
- cota: R 83330 (2).

7. *Allegoriae. Allegoariarum moraliumq̄ sententiarum... miscellanea...* - [Paris], *venūdantur in officina et tabernis literariis eiusdem Iodoci Badii Ascensii (Ad Idus Feb. 1520)*. - [12], 234 f., in folio, cu signatura tipografică.

- H. M. Adams, vol. I, p. 25, poz. 752;
- Catalogul Bibliotecii Naționale Széchényi, A 243;
- marca tipografică: *PreŃ AscensianŃ I. B.*;
- chenar ornamentat;
- pe pagina de titlu a coligatului: *Ex libris Mich. Sz. Némethi, 1643, Iulii 28, Claudiopoli*;
- pagina de titlu cu litere roșii și negre;
- letrine ornate;
- conține index;
- legătura din piele maro, cu ornamente, cu urme de încuietori metalice;
- volum destul de bine conservat;
- cota: R 82414; coligat cu R 82413.

8. Spagnoli, Giovanni Battista [Mantuanus], *S. Baptiste Mantuani Bucolica seu adolescentia in decem aeglogas divisa. Ab Iodoco Badio Ascensio familiariter exposita... Carmen eiusdem de sancto Iohanne Baptista... Dialogus*. - [*Argentinae, impens. Johannis Prusz, Martij, 1503*]. - [6], 80, [2] f.

- S. Puiu, poz. 4006;
- Brunet, vol. III, 1377, descrie cartea la Mantuanus Baptista Hispaniolus;
- Graesse, vol. IV, 371, tipograful este Joa Pryss;
- exemplar deteriorat, lipsă coperte;
- lucrarea face parte dintre primele tipărituri editate de Iodocus Badius;
- cota: „Inc. B” 121/a; coligat cu „Inc. B” 121/b (Spagnoli Giovanni Baptista, *De patientia*, Venetiis, 6 sept., 1499).

II. Josse Bade-comentator

1. Terentius, Publius Afer, *Comicorum elegantissimi Comedie a Guidone Juvenale... explanate: et a Jodoco Badio Ascensio una cum explanationibus rursus annotate atq̄ recognize...* - [Lugduni], *venundantur a Petro Mareschal et Barnaba Chaussard impressoribus, 3 iunie, 1510.* - nepaginată; in -4, cu semnătură tipografică.

- S. Puiu, poz. 4211;
- marca tipografică *P. B.*;
- pagina de titlu cu litere roșii și negre;
- posesor: T. Cipariu;
- letrine ornate;
- conține index;
- legătura refăcută din carton;
- cota: B 3241; coligat cu B 3242.

2. Horatius Flaccus, Quintus, *Opera cum notis Mancinelli et Jodoci Badii explanatione. Tom I (a) Sermones et Epistole... Tom II (b) Ode. Carmen Epodon et Seculare...* - Paris, Jehan Petit, 1503, sept. Tom I, 101 f., 1 f albă ; Tom II, [4], 136, 24 f., in folio, cu semnatura tipografică.

- S. Puiu, poz. 2092;
- Graesse, vol. III, p. 348;
- Brunet, vol. II, p. 632;
- 2 tomuri legate într-un volum;
- cu marca tipografică la ambele tomuri;
- posesor: T. Cipariu;
- letrine ornate;
- conține index;
- însemnări manuscrise și sublinieri cu cerneală neagră;
- legătura din piele maro, cu ornamente, cu încuietori metalice, cu manuscris în cotor;
- cota: B 5519.

3. Horatius Flaccus, Quintus, *Opera cum commentariis... Antonii Mancinelli; et cum Iodoci Badii Ascensii explanatione... cum eiusdem Ascensii commentariis...* - Parrhisiis, venundantur in vico divi Jacobi ab Ioãne Paruo Dionysio Roce et ipso Ascensio, 1511, oct. - [4], 130, 83 f., in folio, cu signatura tipografică.

- H. M. Adams, vol. I, p. 553, poz. 859;
- însemnarea manuscrisă: *ex libris Joannis Vas. Anno 1602*;
- letrine ornate;
- conține index;
- însemnări manuscrise și sublinieri cu cerneală neagră și roșie;
- legătura din piele maro (deteriorată), cu ornamente, cu urme de încuietori metalice;
- cota: C 54927; coligat cu C 54928.

4. Horatius Flaccus, Quintus, *Opera cu cômētariis... Antonii Mancinelli; et cu familiari Iodoci Badii Ascēsii explanatione. Opus adt de arte poetica cum eiusdem Ascensii commentariis...* - Parrhisiis, venundantur in vico divi Jacobi ab ipso Ascensio, 1516 [4 Kal. Iul.]. - [4], 130, 83 f., in folio, cu signatura tipografică.

- H. M. Adams, vol. I, p. 553-554, poz. 862;
- marca tipografică: *Preli Ascēsian I. B.*;
- chenar ornamentat;
- letrine ornate;
- conține index;
- însemnări manuscrise cu cerneală neagră;
- legătura refăcută din carton;
- cota: C 50135.

5. Horatius Flaccus, Quintus, [*Opera omnia*]. *Odarum libri quatuor. Epodi. Carmen seculare. Porphyrio, Mancii, Ascensio interpretibus. Ars poetica. Sermonum libri duo. Epistolarum totidem. Ioanne Britan. Brixii interprete. Accessit...* [-Venetiis, per Gulielmum de

Fontaneto de Monteferrato, 7 Apr. 1520]. - [6], 234 f., in folio, cu signatura tipografică.

- H. M. Adams, vol. I, p. 554, poz. 866;
- Catalogul Bibliotecii Naționale Széchényi, H. 508;
- Catalogul Bibliotecii Teleki-Bolyai, H 107;
- cu chenar ornamentat;
- titlul cu litere roșii și negre;
- posesor: F. Tsepregi și *Transilvani sum* (?), *Anno Dni 1523*;
- letrine ornate;
- conține index;
- conține xilogravuri;
- sublinieri și însemnări manuscrise cu cerneală neagră;
- legătura din piele maro, cu ornamente, cu urme de încuietori metalice;
- volum deteriorat;
- cota: R 80363; coligat cu R 83364 (Junius Juvenalis, *Opus...*, 1512).

6. Valerius Maximus, *Cum cōmentario historico videlicet ac litterato Oliverii Arzignanensis et familiari admodum ac succinto Jodoci Badii Ascensii... - Venetiis, per D. Lu. Ant. De Giunta, Anno 1513, Die XX, Mensi Augusti*. - [12], 313 f., in folio, cu signatura tipografică.

- marca tipografică: *L. A.* (litere roșii);
- titlul tipărit cu litere negre și roșii;
- letrine ornate;
- conține index;
- conține gravuri;
- sublinieri și însemnări manuscrise;
- legătura din piele neagră;
- volum deteriorat;
- cota: C 55291; coligat cu 55292.

7. Valla, Laurentius, *De lingua latina... elegantia libri sex... cum Antonii Mancinelli lima suis locis apposita et cum Iodoci Badii Ascensii... explanationibus...* - Lugduni, 1512, 3 Aprilis. - [2] m 114 f.: 20, [2] f., in -4, cu signatura tipografică.

- S. Puiu, poz. 4400;
- cu chenar ornamentat;
- titlul cu litere negre și roșii;
- posesor: T. Cipariu;
- letrine ornate;
- conține index;
- legătura refăcută din carton;
- cota: B 3242; coligat cu B 3241.

8. Valla, Laurentius, *De lingua latine... elegãtia librisex: cum Antonii Mancinelli lima... et cum Iodoci Badij Ascensij... explanationibus.* - Parisius, venundantur suv potistagnei intersignio, Ponset Le Preux, 1510. - [6], 150, [1] f., in folio, cu signatura tipografică.

- cu marca tipografică: *P. L. P.*;
- titlul cu litere roșii și negre;
- letrine ornate;
- conține index;
- însemnări manuscrise și sublinieri cu cerneală neagră;
- legătura din piele maro (deteriorată), cu ornamente cu urme de încuietori metalice;
- cota: C 54928; coligat cu C 54927.

9. Spagnoli, Giovanni Battista [Mantuanus], *Novem F. Baptiste Mantuani... opa praeter caetera moralia... Iodoci Badii Ascensii explanatione elucidata omnia...* - Parrhisiis, venundantur ab Ioãne Paruo et ipso ascensio Parrhisiis: et ab Iacobo Forestario Rothomagi in suis cuiusq aedibus, 1507, decemb. - [10], 329 f., in folio, cu signatura tipografică.

- S. Puiu, poz. 4007;
- Grasse, vol. IV, poz. 370;
- marca tipografică: *I. P.*;
- titlul cu litere roșii și negre;
- posesor: T. Cipariu;
- letrine ornate;
- conține index;
- însemnări manuscrise;
- legătura din piele maro cu ornamente;
- cota: B 3925.

Mulți tipografi și editori din prima treime a secolului al XVI-lea erau umaniști, entuziaști admiratori ai literaturii grecești și latine. Influențați de frumoasele ediții venețiene, milaneze sau florentine, ei au generalizat în Franța folosirea caracterelor romane, mai ales în edițiile autorilor clasici. Paginile de titlu devin tot mai frumoase, cu ancadramente deosebite.

La fel ca alți mari tipografi de la începutul secolului al XVI-lea, Josse Bade s-a străduit să multiplice scrierile gânditorilor, savanților și poezilor antichității clasice, dar și pe cele ale contemporanilor. Timp de peste 30 de ani, el a muncit neobosit pentru a răspândi opere valoroase. Marca sa reprezentând muncitori la lucru, atestă înalta credință a importanței rolului său. Preocupat până la epuizare cu corectarea textelor, cu verificarea manuscriselor autorilor pe care vroia să-i publice, lui Josse Bade îi rămânea puțin timp pentru a se ocupa de ornamentarea cărților. Chenarul pentru titluri pe care-l folosea pentru edițiile sale, era unul apărut la Veneția în anul 1488. El a cunoscut o mare popularitate și a fost de nenumărate ori copiat de confrății săi, mai puțin scrupuloși. Acest ancadrament, care a suferit în mai multe rânduri unele modificări, a fost folosit pentru prima oară, după Ph. Renouard, la o ediție Cicero din 1511, iar după alții, începând cu 1509 (o ediție din Titus-Livius). Spre sfârșitul activității sale tipografice (începând din 1529), Josse Bade își îmbunătățește maniera de a-și orna cărțile care vor avea

un aspect cu totul deosebit, însă artistul la care tipograful apelase rămâne încă necunoscut.⁹

Edițiile care poartă amprenta lui Josse Bade sunt monumente ale tipografiei franceze renaștentiste timpurii, care aduc prestigiu bibliotecii noastre și a căror punere în valoare ne onorează.¹⁰

ANEXA

Fig. 1: C 55177 (1514) - Lucretius

Fig. 2: R 85037 (1524) - G. Budé

⁹ R. Brun, *Le livre français illustré de la Renaissance*, Paris, Éditions A. et J. Picard, 1969, p. 25-28.

¹⁰ Alături de cataloagele menționate în lucrarea precedentă (*Libraria*, anuar V, 2006), adăugăm: *Catalogul Bibliotecii Naționale Széchényi*, 3 vol., 1990, Budapesta; *Catalogul cărților tipărite în secolul al XVI-lea din Biblioteca Teleki-Bolyai, Târgu-Mureș*, 2 vol., Târgu-Mureș, 2001.

Fig. 3: R 85038 (1528) - G. Budé

Fig. 4: R 82414 (1520) - Allegoriae

Fig. 5: B 3242 (1512) - L. Valla;
 posesor: T. Cipariu

Fig. 6: C 54928 (1510) - L. Valla

Témoignages des débuts de l'imprimerie parisienne dans les collections de la Bibliothèque Académique de Cluj-Napoca (II) (1501-1530)

Résumé

Notre démarche veut présenter, une fois de plus, les valeurs bibliophiles de la Bibliothèque Académique de Cluj-Napoca, notamment les livres représentatifs de certains typographes renommés pour les débuts de l'imprimerie parisienne: Jean Petit I-er (pour la première partie de l'ouvrage) et Josse Bade (pour la seconde). Ce sont des monuments de la typographie française de la Renaissance, présents dans notre bibliothèque, qui apportent du prestige à notre institution et leur mise en valeur nous a paru bien nécessaire. C'est une petite partie du trésor que nous voulons faire connaître à tous ceux qui apprécient les raretés bibliophiles dont nous sommes fiers.